

WAAROM BURGERS MEEDOEN IN HET VEILIGHEIDSDOMEIN

Foto: Liesbeth Dingemans

NAAR HOME

16 januari 2020

AUTEURS: JERÔME LAM , MARC STEEN

Burgers kunnen op allerlei manieren samenwerken met de politie en door burgerparticipatie in de veiligheid betrokken zijn. Daarvoor hebben ze verschillende motieven. Een beter inzicht in die motieven kan helpen om burgerparticipatie te verbeteren, maar ook om politieparticipatie te organiseren.

In Nederland zijn inmiddels meer dan [8000 WhatsAppgroepen](#) actief. Met de app '[Mijn onderzoek](#)' kunnen burgers zelf onderzoek doen als ze slachtoffer worden van diefstal. Studenten worden ingezet om [cold cases](#) op te lossen. Burgers kunnen in allerlei rollen participeren. Maar waarom? Hieronder geven we enkele highlights uit de literatuur; wat we weten over de motieven van burgers om actief te worden in het domein van de veiligheid en om samen te werken met de politie. Een beter inzicht in de motieven van burgers kan de politie helpen om hun processen beter af te stemmen op deze betrokken burgers.

[In het domein van veiligheid kunnen burgers actief zijn als melder of getuige](#)

In het domein van veiligheid kunnen burgers actief zijn als melder of getuige. Dan vergroten ze de 'heterdaadkracht' van de politie, concludeert [Nicolien Kop](#) (2012). Daarnaast kunnen burgers volgens [Van der Land e.a.](#) (2014) actief worden in het opsporen van (vermeende) daders en het voorkómen van criminaliteit.

Wendy Schreurs onderscheidt in haar recente [proefschrift](#) (2019) 4 vormen van burgerparticipatie:

- sociale controle (anderen corrigeren)
- responsieve participatie (de politie bellen)
- collaboratieve participatie (overleggen met een agent)
- detectie (deelnemen aan een buurtwacht)

ACHTERGRONDEN

Dat burgers actief worden, heeft meerdere achtergronden. Technologie is daarin een belangrijke factor, stelt [Arnout de Vries](#) (2018). Burgers kunnen informatie gemakkelijk vinden via

internet, foto's maken met hun smartphone, en informatie delen via sociale media. [Van Stokkom en Toenders](#) (2010) wijzen daarnaast op een trend naar een participatiemaatschappij: "politie en justitie zijn overbelast en komen niet toe aan hun kerntaken" en de overheid verwacht dat burgers zelf actief zijn. [Bekkers en Meijer](#) (2010) stellen dat de overheid door cocreatie de kwaliteit en de legitimiteit van haar taken kan verbeteren.

Burgers wachten "niet meer passief af tot de politie problemen komt oplossen, maar zij werken hierin actief samen met de politie" ([Kop, 2012](#)). Dit heeft allerlei voordelen: burgers vullen een deel van de capaciteit van de politie in; de verbinding tussen burgers en politie verbetert; er ontstaat een beter beeld van de criminaliteit; en het kan bijdragen aan dalende criminaliteitscijfers ([Criminaliteit en rechtshandhaving, 2017](#)). Er zijn echter ook [juridische en ethische vragen](#), bijvoorbeeld over rechtsgelijkheid en privacy ([Eelco Moerman, 2019](#)).

[Invrede over de e kan een motief](#)

Ook zijn er risico's, [Sven Brinkhoff](#) (2019) wijst bijvoorbeeld op het risico op eigenrichting. Verder kan je volgens [Vasco Lub](#) (2019) denken aan onterechte criminalisering en doorgesloten sociale controle.

Samen met [Tom de Leeuw](#) (2019) heeft hij onderzoek gedaan naar negatieve effecten van burgerparticipatie: "De ruimte die burgers claimen – bijvoorbeeld via buurtpreventieteams en appgroepen – kan leiden tot onrechtmatigheden en risico's voor niet-actieve burgers." Zij wijzen ook op een ander, structureel nadeel van burgerparticipatie: "De politie is nog vooral gericht op urgente meldingen van actieve burgers, waardoor minder urgente maar waardevolle informatie, over bijvoorbeeld minder zichtbare ondermijnende criminaliteit, onbenut blijft."

MOTIEVEN VAN BURGERS

Om burgerparticipatie rechtmatig, effectief en efficiënt te organiseren, is inzicht nodig in de motieven van burgers, stellen [Kerstholt en De Vries](#) (2018). Als de politie aansluit bij de motieven van burgers, kan zij hun potentieel beter benutten: bijvoorbeeld door werkwijzen en processen aan te passen, of door tijdig bijsturen. De vraag is dus: vanuit welke motieven pakken burgers die publieke taken op? Hier is nog relatief weinig empirisch onderzoek naar gedaan, constateren [Van Eijk en Steen](#) (2016). Veel onderzoek richt zich op WhatsAppgroepen en buurtpreventie, terwijl de laatste jaren de verscheidenheid aan rollen toeneemt die burgers oppakken, bijvoorbeeld ook in de opsporing.

[rs die bezorgd ver kinderlokken en soms actief in sporen van deze s](#)

Burgers worden actief als ze urgentie voelen: "vooral het waarnemen van urgente problemen leidt tot actie", schrijven [Van Stokkom en Toenders](#) (2010). Vaak wordt dit verklaard vanuit negatieve emoties, zoals angst of onveiligheid. Daarnaast spelen volgens [Schreurs](#) (2019) morele emoties een rol, bijvoorbeeld bij sociale controle. Er zijn echter meer motieven. Op basis van literatuuronderzoek kunnen we 3 typen van motieven onderscheiden: 1) burgers kunnen actief worden puur vanuit eigenbelang; 2) of omdat het participeren op zich waarde heeft; 3) of omdat ze willen bijdragen aan een algemeen belang. Of combinaties van deze motieven.

EIGENBELANG

Burgers willen bijvoorbeeld een probleem waar ze last van hebben oplossen, blijkt uit onderzoek van [Cornelissens en Ferwerda](#) (2010). De actiebereidheid hangt dan samen met criminaliteit in de woonomgeving, bijvoorbeeld vernielingen of woninginbraken ([Lam e.a., 2017; Tamara Collij, 2012](#)). Mensen willen dan

bijvoorbeeld deelnemen aan Burgernet, laat onderzoek van [Van der Vijver e.a.](#) (2009) zien. Ook onvrede over de politie kan een motief zijn volgens [Collij](#) (2012) en [Van Stokkom en Toenders](#) (2010). Eigenbelang heeft niet altijd direct met veiligheid te maken; een drijfveer kan zijn het opdoen van ervaring en het verbeteren van carrièrekansen. Ook hoeft dit zich niet te beperken tot 1 persoon. Veel mensen zijn gericht op de belangen van hun partner, kinderen, vrienden of burens.

HET DOEN OP ZICH

Voor sommigen heeft het meedoen op zich een meerwaarde. Het uitvoeren van dit soort activiteiten is dan een doel op zichzelf. Mensen kunnen volgens [Van Eijk en Steen](#) (2013) in een WhatsAppgroep (ook) voor de gezelligheid actief zijn. Criminaliteit kan een speciale aantrekkingskracht hebben: samenwerken met de politie en meekijken in de wereld van misdrijven. Het opstellen van scenario's kan interessant zijn of de zaak zelf intrigerend ([Sollie en Kop, 2013](#)). "Participatie moet niet alleen nuttig zijn, maar vooral 'leuk'", weten [Bekkers en Meijer](#) (2010).

VOOR EEN ALGEMEEN BELANG

Mensen kunnen volgens [Van Eijk en Steen](#) (2013, 2016) ook handelen vanuit altruïstische motieven. Ze willen zich inzetten voor de veiligheid van anderen en beseffen dat de politie niet altijd overal aanwezig kan zijn ([Cornelissens en Ferwerda, 2010](#)); ze kunnen dan actief worden in een [WhatsApp Buurtgroep](#). Mensen kunnen volgens [Benning en Nauta](#) (2018) ook handelen vanuit morele overwegingen en bijvoorbeeld bijdragen aan een opsporingsonderzoek ([Sollie en Kop, 2013](#)). Of ze leven zich in in anderen: een moeder was begaan met een moeder wier kinderen werden vermist en zette een burgerzoekactie op ([Heel Holland Zoekt](#)). Ouders die bezorgd zijn over kinderlokkers worden soms actief in het opsporen van deze [daders](#) ([Huey e.a., 2012](#)).

innen
:ipatie ook
aaien en
eparticipatie
iseren

Verschillende motieven kunnen door elkaar heen lopen. Studenten die bij wijze van experiment hebben meegelopen met een opsporingsonderzoek van de Eenheid Midden-Nederland, geven bijvoorbeeld aan dat zij dit doen omdat zij iets willen bijdragen, het bijdraagt aan het opzetten van hun eigen bedrijf en omdat ze het 'gaaf' vinden om met de politie samen te werken.

TOT BESLUIT: POLITIEPARTICIPATIE

Het is belangrijk om meer oog te hebben voor de verschillende motieven van burgers. In het verleden werd participatie vooral vanuit het perspectief en proces van de politie bekeken (burgerparticipatie). Burgerschap laat zich echter niet zomaar inkaderen. Beter inzicht in de motieven van burgers is nodig om de risico's die [Lub en De Leeuw](#) (2019) noemen te beheersen; "om actief burgerschap in goede banen te leiden". Bovendien, door motieven van burgers beter te begrijpen, kunnen we participatie ook omdraaien en politieparticipatie organiseren. Waarbij de politie bijdraagt aan processen van burgers. En actief burgerschap optimaal wordt benut. De politie doet er goed aan om verder te gaan met het verkennen van mogelijkheden voor samenwerking met burgers, stellen [Nicoliën Kop](#) (2016) en [Stan Duijf](#) (2018). Omdat we uiteindelijk hetzelfde doel hebben.

Een dergelijke aanbeveling – voor het verkrijgen van beter inzicht in de motieven en mogelijkheden van burgers om bij te dragen – kunnen we ons ook voorstellen in andere domeinen, bijvoorbeeld in samenwerking tussen burgers en gemeenten, in het sociale

domein, in samenwerking tussen burgers en zorgverleners, in het domein van gezondheid. <<

Jerôme Lam en Marc Steen zijn respectievelijk werkzaam bij de Politieacademie en TNO. Zij werken in het onderzoeksproject [BART](#). Daarin zetten politie, gemeente Den Haag, CGI, TNO, TIGNL en burgers zich samen in voor een veilige en leefbare buurt. De auteurs zijn beschikbaar voor vragen over geraadpleegde literatuur en discussies via e-mail: [jerome.lam\(at\)politieacademie.nl](mailto:jerome.lam(at)politieacademie.nl) en [marc.steen\(at\)tno.nl](mailto:marc.steen(at)tno.nl).

GERELATEERDE ARTIKELN

